
HERMAFRODIET TE KIJK IN 1669

De Gentse schepenen van de Keure lieten dd. 12 februari 1669 in hun resolutieboek notuleren (1): *(De schepenen van de Keure ordonneren alle officieren ende allebardieren deser stede hiertoe aensocht sijnde uijt den huijse ende herberghe ghenaeamt het wit peerd ghestaen in den haudtbriel, promptel(ijck) te doen vertrecken mitsg(aede)rs buijten de poorten deser voors(eijde) stede te leden sekere engelsche vrouwpersoon hermaphrodite dewelcke men verstaet haer binnen de voors(eijde) huijse infamel(ijck) laet visiteren mitsg(aede)rs alle andere personen wesende van haerl(ieden) compagnie, ende heml(ieden) serieusel(ijck) interdiceren meer binnen deser stede te commen op pene van gheeselijnghe ende voorder arbitraire conectie. Actum int collegie den XII febr. 1669.)*

De schepenen van de Keure lieten dus een Engelse dame, uit de herberg "Het wit Peerd" (in de houtbriel) zetten. Ze lieten haar buiten de stadspoorten leiden en verboden haar zich nog in de stad te laten zien op straf van gezeseld te worden, afgezien van verdere rechterlijke interventies. De reden daartoe was dat het gerucht de ronde deed dat zij haar abnormaal gevormde schaamdelen die zowel uit mannelijke als uit vrouwelijke, of als dusdanig aangeziene, delen moet bestaan hebben, schandelijk liet bekijken. Dat zij dit tegen betaling deed wordt niet gezegd maar kan bezwaarlijk niet het geval geweest zijn. En aangezien zij daarenboven een gezelschap meevoerde zal het wel een lucratieve bezigheid geweest zijn ook. Het mag betreurd worden dat de schepenen geen chirurgijn of geen medicus erop afgestuurd hebben om haar te onderzoeken (ook tegen betaling) en rapport uit te brengen. Zo hadden wij tenminste kunnen weten van welke aard haar hermafroditisme was. Vermoedelijk is het een vrouw geweest met een grote (lange) clitoris die zij voor een penis kon laten doorgaan. Hoe dan ook een echte hermafrodit zal het niet geweest zijn want die beschikt zowel over het genitaal apparaat als over de voortplantingsfunctie van beide geslachten (Men bekijkt de aardworm dus niet vanuit de hoogte want hij is een echte hermafrodit).

De oude Grieken kenden evenmin echte hermafrodieten. De mythologische verklaring die zij aan dit verschijnsel gaven is wel lyrisch maar sprekend genoeg. De bronnimf Salmakis in innige omhelzing met Hermaphroditos, de zoon van Hermes en Aphrodite smeekte de goden haar voor altijd met hem te verenigen. Haar gebed werd verhoord en zij werden één lichaam van een grote schoonheid maar met twijfelachtige sexe.

Van een tijdgenoot van de "Gentse" Engelse, die een gelijkaardige anomalie vertoonde weten wij meer. In 1693 arriveerde in Parijs een zekere Marguerite Malaure, gekleed als man, met de degen aan de zij. Zij beweerde dat zij de geslachtsorganen van beide sexen had en in staat was zich van beide te "bedienen". Zij stelde zich ten toon in publieke en besloten vergaderingen van medici en chirurgijnen en liet zich mits een kleine vergoeding onderzoeken door wie dat wenste. Een zekere Saviard deed dit blijkbaar grondig en verklaarde dat het om een prolaps van de baarmoeder ging (die dus buiten de schaamlippen hing en voor een balzak kon aangezien worden.) Zij moet vermoedelijk ook nog een vergrote clitoris gehad hebben die zij plus minus als een penis kon laten doorgaan maar dit wordt niet gezegd. Op grond daarvan stond de koning haar toe zich als vrouw te kleden tegen het vonnis in van de schepenen van Toulouse, dat haar verplicht had zich als man te kleden (2).

Twijfelachtige gevallen wat de sexe van een pasgeborene betreft geven makkelijk aanleiding tot fouten in de geboorteakte. Zo werd te Bassevelde op 15 december 1813 (3) de geboorteakte opgesteld van Porphyre Marie "enfant du sexe féminin" geboren de dag voordien van notaris Corneille Van de Wattijne

en zijn echtgenote. Porphyre is zowel de naam van een heilige (bisschop van Gaza, °347) als van een Griekse wijsgeer (°232) en een granietsoort. Heeft vader Corneille met een mannelijke én een vrouwelijke voornaam zijn voorzorgen willen nemen? Als dat zijn gedachtengang is geweest heeft hij er goed aan gedaan want we vinden Porphyre terug in 1830 als leerling in de kostschool voor jongens van Pieter Behaegel te Torhout (4). Blijkbaar was hij toch meer als man dan als vrouw uit de kluiten gewassen. Een andere uitleg is ook best mogelijk. De opsteller van de akte is afschuwelijk verstrooid geweest en de vader-notaris heeft die niet gelezen vooraleer te tekenen.

Een eerder zeldzaam geval uit recente tijden wordt in Jeffcoates boek (van 1987) beschreven (5)? Een 16 jarig meisje met ongewoon mooie gelaatstrekken komt consulteren voor uitblijvende menstruatie en een mannelijke stem-evolutie. Bij onderzoek (inclusief laparatomie) blijkt ze een brede penis te hebben, een normale vaginale ingang, een vagina, baarmoeder en eileiders. Links op de plaats van het ovarium is er een testikel en rechts alleen maar een bindweefselstreng. Er is geen borstontwikkeling en als enige mannelijke gelaatstrek is er een kuiltje in de kin. In vroegere tijden zou zij ongetwijfeld als hermafrodiet door het leven gegaan zijn.

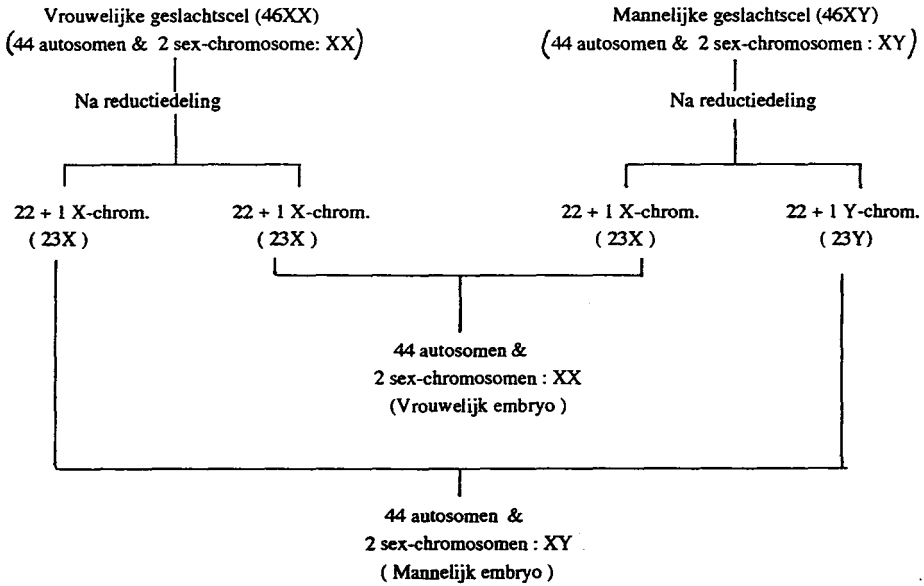
De oorzaak van monsterachtige ontwikkelingen in de genitale sfeer ligt in ontsparingen tijdens de deling van de geslachtscellen of tijdens de allereerste delingen van het embryo. Alle cellen van het menselijk lichaam hebben een kern met 46 chromosomen (die dragers zijn van de genen) gerangschikt in 23 paren. 22 paren daarvan zijn gewone chromosomen (autosomen) en 1 paar zijn de sex-chromosomen die het geslacht van het individu bepalen. De 2 sex-chromosomen van de vrouw zijn aan elkaar gelijk, het zijn de XX-chromosomen. Het chromosomaal patroon van een vrouw wordt weergegeven als 46XX. De 2 sex-chromosomen van de man zijn ongelijk, het ene is een X-chromosoom en het andere een Y-chromosoom. Het chromosomale patroon van de man wordt weergegeven als 46XY.

Sex-chromosomen van de man

Bij een gewone deling van een cel worden de chromosomen overlans gesplitst zodat de twee dochtercellen elk evenveel chromosomen hebben als de moedercel nl. 44 autosomen en 2 sex-chromosomen. Bij een geslachtscel ligt dit anders. Die ondergaat in de loop van haar rijpingsproces een andere soort deling die reductiedeling genoemd wordt. Het is een halveringsproces, waardoor iedere dochtercel nog 22 chromosomen en 1 sex-chromosoom heeft. Als die twee dochtercellen voortkomen van een vrouwelijke geslachtscel, m.a.w. eicellen zijn dan hebben zij een X chromosoom. Als zij voortkomen van een

mannelijke geslachtscel m.a.w. zaadcellen zijn dan heeft de ene een X-chromosoom en de andere een Y-chromosoom. Bij de bevruchting is het bijgevolg de zaadcel die het geslacht van het embryo bepaalt. Gebeurt die door een 23X-zaadcel dan geeft dit een 46XX (dus vrouwelijk) embryo, gebeurt dit integendeel door een 23Y-zaadcel dan is een 46XY (dus mannelijk) embryo er het gevolg van.

Normale reductiedeling en bevruchting

Tijdens de reductiedeling van een geslachtscel kan heel wat mislopen wat een monsterachtig resultaat voor gevolg heeft. Zo kunnen in de reductiedeling van een 46XX geslachtscel de twee X-chromosomen naar één dochtercel gaan i.p.v. één naar ieder. Als die 24XX cel dan bevrucht wordt door een 23X zaadcel dan geeft dit een 47XXX embryo waaruit helaas geen supervrouw ontstaat.

Tijdens de eerste gewone delingen van een normaal 46XX of 46XY embryo kan het ook nog mislopen. De verdeling van de sex-chromosomen over de twee dochtercellen kan niet correct gebeuren. Eén dochtercel kan bijvoorbeeld alle sex-chromosomen krijgen en de andere niets wat dan resulteert in een 48XXXX of een 48XXXY dochtercel; of de helft van een chromosoom kan bij de overlangse splitsing verloren gaan wat dan een 46XX en een 45XO dochtercel geeft of ook nog een 46XY en een 45XO. Die ontsporingen kunnen zich in de eerste daarop volgende delingen herhalen wat een eindeloos aantal combinaties mogelijk maakt. Bij 3 à 4 op 1000 levend geboren baby's van

Europese origine bestaan er afwijkingen van de sex-chromosomen. Vermoedelijk zijn er veel meer maar velen eindigen in een miskraam.

Voor een uroloog of een gynaecoloog is iemand met een dergelijke afwijking een “interessant” geval. Voor de patient is dit een drama en hij voelt zich allesbehalve interessant.

NOTEN

- (1). Stadsarchief Gent. Reeks 107, register 6, pag. 433.
- (2). Encyclopédie des sciences, des arts et des métiers. Diderot et d'Alembert. Lausanne et Berne. 1782. Tome XVII, s.v. Hermaphrodite.
- (3). Burgerlijke stand van Bassevelde.
- (4). Distribution solennelle des Prix... aux élèves de P. Behaegel le 24 août 1830. Bibliotheek universiteit Gent, nr. G.21420.4.
- (5). Jeffcoate's Principles of Gynaecology. 1987, Ed. Butterworth, p. 160 & vlg.

E. OSSIEUR
